

Кочергін І.О.

КРИВОРІЗЬКИЙ АЛЬБОМ

И.А. Рукавицин, И.Н. Лищенко

Криворожский альбом. По фотографіям Эдуарда Фукса начала XX века. Выпуск 2.

К.: Арт-Технология, 2015, 114 с.

Другий випуск Криворізького альбому, який вийшов друком у Києві в цьому році, є документально-художнім виданням і продовжує знайомити читачів з фотографічними зображеннями відомого геолога, гірничого інженера та викладача Едуарда Карловича Фукса (1872–1938), який більше 30 років працював на Криворіжжі.

Е.К. Фукс примітна, хоча й досі для більшості маловідома особистість. Він народився в родині вчителя в Мінській губернії, у 1889 р. закінчив Катеринославське реальне училище, а згодом три курси Петербурзького гірничого інституту. З 1894 р. завідував геологічною розвідкою Новоросійського товариства у Бердянському повіті, де проявив себе з кращого боку. У 1897 р. його перевели до Кривого Рогу, де він працював на руднику Новоросійського товариства. Протягом 1906–1918 рр. був помічником керуючого на цьому руднику. Окрім професійних обов'язків займався науковими дослідженнями. На їх підставі у 1910 р. склав мапу Криворізького залізорудного району. За свої досліди у 1904 р. обраний членом Імператорського мінералогічного товариства. Також займався громадською роботою. У 1915 р. став ініціатором створення Технічного товариства в Кривому Розі. Після зміни влади на Криворіжжі, з 1920 р. служив завідувачем геологічного відділу Криворізького району. У 1931 р. репресований за надуманими звинуваченням у справі так званої Промпартії. У 1938 р. арештований знову. Протестуючи проти цього, оголосив голодування, чим підірвав здоров'я. Його перевели до лікарні №3 на вул. Пушкінській, де він і помер.

Маючі таке розмаїття занять, Е.К. Фукс цікавився ще й фотографією. За життя він зробив сотні знімків, велика частина з яких до нас не дійшла. Ті що збереглися, не завжди в задовільному стані. Тож їх відновлення і оприлюднення потребує значних зусиль. І.А. Рукавицин багато років займається колекціонуванням, але не лише для власної втіхи, а прагне поділитися своїми знахідками з громадськістю.

В альбомі представлені фотографії, більшість з яких раніше ніколи не публікувалися¹, що робить його оригінальним виданням. Фото для публікації

¹ Багато світлин з колекції Е.К. Фукса були опубліковані у 10-томній роботі «Господні зерна» письменника з Кривого Рогу Г.Д. Гусейнова. Також одна з світлин «Общий вид местечка Кривой Рог (начало XX в.)» (с. 59) була надрукована у першому випуску Криворізького альбому. Див.: Рукавицин И.А. Криворожский альбом. По фотографіям Эдуарда Фукса начала XX века. Выпуск 1. – К.: Арт-Технология, 2015. – С. 6.

взято з фондів Дніпропетровського національного історичного музею ім. Д.І. Яворницького, Криворізького міського історико-краєзнавчого музею, музею Криворізького технічного університету, громадської організації «Клуб шанувальників старовини» (м. Кривий Ріг) та архіву сім'ї Фукса.

Оцифровку та обробку 127 світлин виконано фотохудожником Г.М. Аргуновим. Якісні гляцеві світлини не лише дають можливість познайомитися з повсякденням мешканців Криворіжжя початку ХХ ст., але й дають естетичну насолоду від їх перегляду.

Завдяки фотографіям Е.К. Фукса ми маємо можливість побачити як жили мешканці Кривого Рога та околиць наприкінці ХІХ – першій чверті ХХ ст. На світлинах представлені робітники рудників, штейгери, десятники, діти селян та гірників, ремісники, козаки, інженери, землевласники, священики, купці, військові. Кілька фотографій показують етнічне розмаїття регіону: болгарське весілля, українське застілля, будні німецької сім'ї та грецького населення.

Світлини умовно можна поділити на чотири блоки: 1) побутові картинки, на яких можемо побачити звичайних людей за роботою та на відпочинку; 2) промислові пейзажі, де представлені Гданцевській завод, Тарпаковські рудники, рудні кар'єри, шурфи, процес буріння, технічні засоби, які використовувалися на розробках тощо; 3) природні об'єкти, такі як річка Саксагань, заплави, балки, лісові насадження, Криворіжжя в різні пори року та інше; 4) родинне коло, яке представлене світлинами сім'ї Е.Фукса, його колеги та знайомих.

Кожен блок супроводжується текстовими вставками. У вступній статті криворізького історика та краєзнавця О.О. Мельника «Типи та етноси Криворіжжя» (с.3–5) подано коротку інформаційну довідку про формування соціального та етнічного складу Криворіжжя від кінця ХVІІІ до початку ХХ ст.

На с. 30–31 вміщено частину доповіді Е.К. Фукса за 1919 р. «Кривий Ріг у мировій промисловості», де він характеризує значення Криворізького рудного басейну та дає коротку історичну довідку щодо його розвитку.

Про неповторність і особливості природних багатств Криворіжжя йдеться в матеріалі біолога та ботаніка В.В. Тротнер «Природа Криворіжжя на початку ХХ ст.» (с.56–58).

Про головні віхи біографії та родинні стосунки розповідається в цікавій статті журналістки О. Гончар (Хвостової) «Фукси, Петри, Воленко, Карасики та інші» (с. 82–85).

Окрім кар'єрів та робочих селищ в альбомі є кілька зображень окремих споруд та об'єктів: станція Рахманівка, школа при руднику «Новоросійського товариства», літній сад, веранда й тополина алея в маєтку Зимовського.

Така увагу до гірничого інженера Зимовського Сергія Єгоровича пояснюється тим, що він приятелював з Е.К. Фуксом. Останній нерідко бував в маєтку колеги і зробив кілька фото. В маєтку в районі Саксагані С.Є. Зимовський насадив тополину алею, займався садівництвом і роздавав саджанці всім, хто хотів. Доля його схожа на долю свого колеги. С.Є. Зимовський був репресований за процесом Промпартії і засланий до Сибіру.

Для тих, кому захочеться дізнатися більше про Е.К. Фукса та його роботи, в альбомі вміщено перелік сюжетів про фотографії Едуарда Карловича, які демонструвалися на криворізькому телеканалі «Рудана» з 2008 р до 2015 р.

Загалом два випуски Криворізького альбому складають унікальну і певною мірою цілісну картину повсякденного життя мешканців криворізького краю на початку ХХ ст.

Надійшла до редколегії 20.02.2016.